

Pripomienky k Národnému programu rozvoja výchovy a vzdelávania (Učiace sa Slovensko)

Schválené na zasadnutí Pedagogickej a vedeckej komisie AS UK 29. 3. 2017.

Zásadné pripomienky:

- 1) Materiál striktné rozdeľuje dve hlavné poslanie vysokých škôl – poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a tvorivú činnosť. A to vrátane posudzovania ich kvality, ktoré boli doteraz spoločne hodnotené v rámci komplexnej akreditácie. Kvalita napĺňania oboch týchto poslania vysokých škôl však úzko súvisí a navzájom sa výrazne ovplyvňujú. Pri ich oddelenom posudzovaní (vzdelávania podľa cieľov 5-01 a 5-02 a tvorivej činnosti podľa cieľa 6-02) treba vytvoriť jasné vzájomné väzby, predovšetkým **pod cieľom 5-02 sa kvalita tvorivej činnosti podľa jej evaluácie musí zahrnúť do akreditačných štandardov ako nevyhnutná minimálna podmienka pre akreditáciu vyšších stupňov vysokoškolského vzdelávania** (pretože v týchto stupňoch je nevyhnutnou súčasťou tvorivá činnosť študentov):
 - ako akreditačný štandard pre poskytovanie druhého stupňa vysokoškolského vzdelávania požadovať kvalitu tvorivej činnosti podľa jej evaluácie aspoň na úrovni národne uznávanej kvality v danom odbore,
 - ako akreditačný štandard pre poskytovanie tretieho stupňa vysokoškolského vzdelávania požadovať kvalitu tvorivej činnosti podľa jej evaluácie aspoň na úrovni medzinárodne uznávanej kvality v danom odbore.
 - Akreditačné štandardy musia zároveň obsahovať požiadavky na vedeckú kvalitu vysokoškolských učiteľov zabezpečujúcich študijný program.
- 2) **Zásadne prepracovať opatrenie 6-03.01 o novom systéme dlhodobého inštitucionálneho financovania tvorivých činností vysokých škôl.** Stabilné financovanie až do výšky 80 % inštitucionálnej dotácie („dlhé peniaze“) má byť založené na výsledkoch evaluácie tvorivej činnosti (podľa cieľa 6-02, zameraná predovšetkým na ohlas tvorivej činnosti pre rozvoj poznania a uplatnenie výsledkov v spoločenskej a hospodárskej praxi v porovnaní s medzinárodným priemerom v danom odbore) a zvyšok (min. 20 %, „krátke peniaze“) má tvoriť priama výkonová zložka na základe dosiahnutého výkonu (so zohľadnením kvality výstupov podľa skupín odborov) za 2-ročné obdobie.
- 3) **Pod cieľom 5-02 doplniť požiadavky na kvalitu členov Akreditačnej rady a externých odborníkov v hodnotiacich komisiách menovaných Akreditačnou agentúrou, vrátane medzinárodne uznanej kvality ich tvorivej činnosti.** Personálne zloženie bolo kľúčovým problémom práve v prípade zloženia niektorých pracovných komisií Akreditačnej komisie. Zmena systému akreditácie by v opačnom prípade narazila na rovnaký personálny problém.
- 4) **Upraviť cieľ 8-01 o alokácii zdrojov pre vysoké školy na úroveň 1,2 % HDP už do roku 2022 v súlade so zvyšovaním platov učiteľov a pre rok 2027 stanoviť cieľ na úroveň priemeru krajín OECD, t.j. 1,5 % HDP. Cieľ konkretizovať opatrením s uvedením každoročného navyšovania zdrojov pre vysoké školy o 60 mil. Eur.**

Ďalšie závažné pripomienky:

K cieľu 2-05 (Vysokoškolská príprava učiteľov):

- a) Vypustiť opatrenie 2-05.02 o požiadavkách na priebežný výkon študentov učiteľského štúdia. Zámer tohto opatrenia by sa mal uplatniť vo všetkých odboroch štúdia uplatňovaním vnútorného systému kvality podľa cieľa 5-01.
- b) Obmedziť opatrenie 2-05.09 o širšej kvalifikácii učiteľov len na základné školy. Uplatnenie opatrenia na stredné školy by negatívne ovplyvnilo kvalitu vzdelávania na nich.
- c) Opatrenie 2-05.10 nahradiť nástrojmi na podporu pedagogickej praxe učiteľov budúcich učiteľov na základných alebo stredných školách. Plošné ulatnenie praxe ako podmienky je nežiaduce najmä pre učiteľov odborných základov aprobačných predmetov. Paradoxne, na riaditeľov základných a stredných škôl podľa opatrenia 4-02.13 sa takáto podmienka už nevzťahuje – tu by vznikali „zásluhové miesta“ pre úradníkov!

K cieľu 5-02 (Vonkajší systém zabezpečovania kvality vzdelávania):

- a) Z materiálu vypustiť viackrát uplatňovaný deformovaný, tendenčne negatívny pohľad na doterajšiu prácu Akreditačnej komisie. Je prezentovaný v rovine, ako keby Akreditačná komisia mohla skoro za všetky problémy vo vysokom školstve. Takisto nie je pravda, že by rovnaké kritériá boli používané pre rôzne vedné odbory, keďže pre hodnotenie výskumu boli stanovené pravidlá pre každú oblasť výskumu samostatne.
- b) Pojem inštitucionálna akreditácia (napr. v opatrení 5-02.03) je zmätočný, vyvoláva dojem, že sa vzťahuje na inštitúciu ako celok (všetky jej študijné programy/študijné odbory). Nahradiť ho pojmom akreditácia študijných odborov.

K cieľu 5-04 (Vysokoškolskí učelia):

- a) Doplniť opatrenie o osobitnom zvyšovaní nástupných plátov odborných asistentov po skončení doktorandského štúdia. Ich plat je v porovnaní s platom vysokoškolsky vzdelaných ľudí v NH obzvlášť nízky, táto skutočnosť nemotivuje schopných mladých ľudí v pokračovaní v akademickej kariére. Doplniť opatrenie na podporu ubytovania začínajúcich učiteľov/výskumníkov.
- b) V súvislosti s opatrením 5-04.05 o pôsobení na vysokých školách po návrate zo zahraničia riešiť aj všeobecné podmienky pre tvorivú činnosť, najmä dostupnosť zdrojov pre súťažné financovanie vedy (cieľ 6-05). Je to jedným zo zásadných limitujúcich faktorov pre motiváciu k návratu zo zahraničia.
- c) Do opatrenia 5-04.07 o zvyšovaní kvality vysokoškolských učiteľov doplniť aj podmienky na aktívnu tvorivú činnosť, nielen na aktívne sledovanie stavu výskumu a vývoja vo svojom odbore.

K cieľu 5-05 (Pracovné miesta a tituly docentov a profesorov):

- a) Upraviť opatrenie 5-05.01 spočívajúce v zrušení väzby medzi odborom, v ktorom sa docent habilitoval/profesor inauguroval, a obsadzovaním funkčného miesta docenta/profesora. Docent alebo profesor musí tvorivo pôsobiť v danom odbore.
- b) Definovať minimálne celoštátne platné požiadavky na odbornú kvalitu uchádzačov na obsadenie funkčného miesta docenta a profesora.

K cieľu 5-06 (Sústava študijných odborov):

V opatrení 5-06.02 vytvoriť väzbu na odbory tvorivej činnosti, keďže tvorivá činnosť je súčasťou vyšších stupňov vysokoškolského vzdelávania.

K cieľu 5-07 (Profesijné študijné programy):

Odporúčame aj v akademických študijných programoch vytvoriť legislatívne opatrenia a motivačné nástroje, aby sa podporila možnosť pre študentov absolvovať prax počas svojho štúdia. Tým by študenti mohli nadobudnúť väčšie praktické zručnosti, po ktorých volajú autori NPRVV a zamestnávateľa.

K cieľu 5-08 (Otvorenosť vysokých škôl zahraničiu a praxi):

Doplniť nové opatrenie na výrazné zjednodušenie legislatívy pre štúdium zahraničných študentov pochádzajúcich mimo Európskej únie.

K cieľu 5-09 (Liberálne štúdiá):

UK trvá na negatívnom postoji k zavádzaniu liberálnych štúdií. Bakalársky stupeň liberálnych štúdií nemusí vytvoriť dostatočný základ pre pokračovanie na magisterskom stupni v konkrétnom odbore či uplatnenie v praxi.

K cieľu 5-10 (Požiadavky vysokých škôl voči stredným školám):

Doplniť nové opatrenie o zavedení jednotného celoslovenského testu študijných predpokladov. Nárok na akékoľvek vysokoškolské štúdium na akejkoľvek verejnej vysokej škole v SR by nemal uchádzač, ktorý by test nespĺnil. Zároveň by kvantitatívny výsledok tohto testu bol jedným z kritérií na prijatie na štúdium tam, kde počet uchádzačov presahuje kapacitné možnosti.

K cieľu 5-11 (Profilácia vysokých škôl):

Žiadame zachovať súčasnú kategorizáciu vysokých škôl (univerzitné vysoké školy, odborné vysoké školy, vysoké školy bez zaradenia) a obnoviť kategóriu výskumných univerzít, ktorú zrušila novela vysokoškolského zákona v roku 2007.

K cieľu 5-13 (Iné formy štúdia):

Pri externej a distančnej forme vzdelávania upozorňujeme, že je potrebné zohľadniť, že nemôžu úplne nahradiť priamy kontakt s učiteľom.

K cieľu 6-01 (Doktorandské štúdium a postdoktorandské pozície):

- a) V opatrení 6-01.02 zrušiť možnosť výnimiek pre nevysokoškolskú inštitúciu požiadať o akreditáciu doktorandského štúdia, ak vysoká škola nespĺňa preň podmienky. Táto nevysokoškolská inštitúcia má predsa možnosť obrátiť sa na takú vysokú školu, ktorá podmienky spĺňa.
- b) Neumožniť denné doktorandské štúdium bez poskytovania štipendia podľa opatrenie 6-02.05. Takéto opatrenie by sa mohlo zneužívať voči uchádzačom. Namiesto toho je potrebné vytvoriť legislatívne podmienky na to, aby štipendium z externých zdrojov mohlo byť považované za štipendium.

K cieľu 6-04 (Financovanie tvorivej činnosti v oblasti národných štúdií):

Požadujeme zabezpečiť rovnakú náročnosť posudzovania kvality tvorivej činnosti v oblasti národných štúdií ako v iných oblastiach tvorivej činnosti.

K cieľu 6-05 (Súťažné financovanie vedy):

- a) V cieľi 6-05 chýba zmienka o navýšení financovania projektov VEGA a KEGA tak, ako to uvažuje stratégia podpory výskumu a inovácii prejednávaná v Rade vlády pre vedu, techniku a inovácie. Toto doplniť vo forme nového opatrenia.
- b) Upraviť opatrenie 6-05.02 tak, aby pri otvorení tematických výziev nemohlo dôjsť k poklesu objemu prostriedkov alokovaných na všeobecné výzvy.
- c) Doplniť nové opatrenie na výrazné zníženie administratívnej náročnosti riešenia projektov APVV. To dosiahlo takmer úroveň náročnosti riešenia projektov financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ. Rozhodujúca má byť evaluácia efektívnosti a účelnosti vynaložených prostriedkov nezávislým auditom (ako je to v projektoch priamo financovaných Európskou komisiou), keďže tvorivá činnosť vyžaduje aktualizáciu špecifikácie vynaložených prostriedkov podľa priebežných výsledkov.

Ku kapitole 7:

Nové poslanie vysokých škôl v oblasti spoločenskej misie sa nezaobíde bez doplňujúcich zdrojov – ďalšie činnosti sa nedajú realizovať z vnútorných rezerv podfinancovaného vysokého školstva.

K cieľu 8-02 (Alokácia štátnej dotácie pre vysoké školy):

- a) Nezavádzať nové parametre alokácie dotácií, najmä v opatrení 8-02.02 o alokácii dotácie na výskum, vývoj a umeleckú činnosť. I tak už je „metodika rozpisu dotácie ...“ príliš zložitá. Navyše, materiál nereflektuje nové parametre zahrňujúce kvalitu výstupov publikačnej činnosti zavedenú v metodike pre rok 2017. Skôr je potrebné vypustiť zohľadňovanie tých výstupov publikačnej činnosti, ktoré nepredstavujú aspoň uznanú národnú kvalitu. Ich zohľadňovanie totiž vedie k plytvaniu tvorivej kapacity vysokoškolských učiteľov a výskumníkov na tvorivú činnosť bez podstatného prínosu k rozvoju poznania a aplikovaným výstupom pre prax.
- b) V opatrení 8-02.05 konkretizovať optimalizáciu siete verejných vysokých škôl s dôrazom na spojenie vysokých škôl pôsobiach v jednom meste či regióne s podobným zameraním.

K cieľu 8-03 (Systém vnútorného riadenia vysokých škôl):

- a) Z materiálu je zrejмый príklon autorov dokumentu k zavedeniu manažérskeho systému riadenia vysokých škôl a odstráneniu súčasného autonómneho riadenia vysokých škôl demokraticky volenými funkcionármi (dekanmi, rektormi). Žiadame ponechať súčasný spôsob kreovania riadiacich orgánov vysokých škôl a vnútornej štruktúry vysokých škôl založenej na vysokej miere autonómie fakúlt.
- b) Navrhujeme premenovať správnu radu na „dozornú radu“, čo presnejšie vyjadruje jej postavenie v systéme orgánov vysokých škôl (slovo „správna“ evokuje dojem, že by vysokú školu mala spravovať, t.j. riadiť) a primerane upraviť spôsob jej kreovania.
- c) Žiadame upraviť opatrenie 8-03.02 tak, aby bolo zachované a garantované právo fakúlt a jej orgánov priamo v zákone o vysokých školách a odmietnuť tézu, že by si ich mala každá vysoká škola samostatne upravovať v štatúte.
- d) Žiadame, aby sa umožnilo vysokým školám „od istej veľkosti“ zaviesť dvojstupňovú právnu subjektivitu (vysoká škola – fakulta). Išlo by o obdobný stav, ako existuje v podobe SAV a jej ústavov. Riadenie vysokých škôl komplikuje aj fakt, že právnu subjektivitu má len vysoká škola ako celok, čo

komplikuje procesy ako napr. nakladanie s majetkom, verejné obstarávanie, pracovnoprávne vzťahy. Materiál naopak posilňuje ďalšie centralizačné procesy na vysokých školách, čo v prípade UK nezodpovedá jej reálnym potrebám a každodenným administratívno-právnym komplikáciám vyplývajúcim zo skutočnosti, že fakulty UK nemajú právnu subjektivitu, hoci viaceré z nich disponujú rozpočtom väčším ako mnoho ústavov SAV.